

Naslov originala:
Ian McEwan, *Atonement*
Copyright © Ian McEwan 2001

IJAN MAKJUAN

ISKUPLJENJE

Prevod s engleskog
ARIJANA BOŽOVIĆ

Izdavač
PAIDEIA, Beograd
Generalni direktor
PETAR ŽIVADINOVIĆ
Glavni i odgovorni urednik
VESNA JANJIĆ
Urednik izdanja
ARIJANA BOŽOVIĆ

© 2008, PAIDEIA, za ovo izdanje

PAIDEIA
BEOGRAD, 2008.

„Draga gospođice Morland, porazmislite malo o strašnoj naravi tih vaših sumnji. Čime ste se rukovodili u proceni? Setite se u kojoj zemlji i u kom dobu mi živimo. Setite se da smo Englezi: da smo hrišćani. Oslonite se na vlastiti razum, na lični sud o mogućem i nemogućem, lična zapažanja o svemu što se oko vas događa. Pa zar nas naše obrazovanje priprema za takva zlodela? Zar im naši zakoni povlađuju? Zar bi se ona mogla počiniti a da to ostane nezapaženo u jednoj ovakvoj zemlji, gde su društveni i književni odnosi na takvom stupnju razvitka, gde je svaki čovek okružen susedstvom koje vrvi od dobrovoljnih špijuna, i gde putevi i novine sve živo izlažu pogledu? Najdraža gospođice Morland, za kakvim ste se vi to idejama povelili?“

Stigli su već do kraja galerije; i tada ona, sva u suzama, posramljeno otrča u svoju sobu.

Džejn Ostin, Nortangerska opatija

PRVI DEO

I

Taj pozorišni komad – za koji je Brajoni umetnički oblikovala plakate, programe i karte, napravila blagajnu od sklopljenog paravana izvrnutog na bok, a kasicu za priloge presvukla crvenim krep-papirom – napisala je ona sama u dvodnevnoj stvaralačkoj buri, zbog koje je propustila jedan doručak i jedan ručak. Kad su sve pripreme bile obavljene, više nije imala šta da radi osim da razmišlja nad gotovim rukopisom i čeka da se pojave rođaci s dalekog severa. Za probe će im ostati samo jedan dan pre nego što doputuje i njen brat. Na mahove jeziv, na mahove neizrecivo tužan, komad je bio povest o jadima srca sa porukom, utkanom u stihovani prolog, da je ljubav koja se ne temelji na zdravom razumu osuđena na propast. Bezumna strast junakinje Arabele prema pokvarenom stranom grofu biva kažnjena zlom kobi kad ona zaradi koleru na nesmotrenom izletu do primorja sa svojim izabranikom. Pošto je napusti i on i gotovo svi ostali, Arabela, prikovana za postelju u nekom potkrovlju, otkriva da ima smisla za humor. Sudbina joj pruža novu šansu u liku siromašnog lekara – prerusenog princa u stvari, koji se stara o nevoljnicima. Izlečena njegovom zaslugom, Arabela ovog puta bira razumom i biva nagrađena izmirenjem s porodicom i udajom za medicinskog princa „jednog vetrovitog i osunčanog prolećnog dana“.

Gospođa Talis pročitala je svih sedam stranica *Arabelinih iskušenja* u svojoj spavaćoj sobi, za toaletnim stolom, dok joj je autorkina ruka počivala na ramenu. Brajoni nije skidala oka s nje, loveći plime i oseke osećanja, a Emili Talis je uzvraćala brižnim izrazima, vragolastim kikutom i, na kraju, zahvalnim osmesima i mudrim, odobravajućim klimanjem glavom. Zagrlila je ćerku, privila je na krilo – ah, to vrelo, glatko telašće koje poznaje od prvog dana, koje se još nije otrglo od nje, ne sasvim – a potom izjavila da je komad „čudesan“, i bez oklevanja se složila, mrmljajući u tesnu školjku detinjeg uva, da bi se ta reč mogla ci-

tirati na plakatu koji će biti istaknut u ulaznom holu, na jednom štafelažu odmah do blagajne.

Brajoni to još nije mogla znati, ali za njen poduhvat ovo je bio vrhunac ispunjenja. Po zadovoljstvu mu ništa nije bilo ni primači, sve ostalo istopilo se u pustim snovima ili sekiraciji. Bilo je trenutaka u letnje sutone, pošto bi se svetlo u njenoj sobi ugasilo, kad je, sklupčana u slatkoj tami svog kreveta s baldahinom, dobijala lupanje srca od živopisnih, čežnjivih maštarija, pozorišnih komadića samih po sebi, u kojima je redovno iskršavao Leon. U jednoj sceni, njegovo krupno, dobrodušno lice grčilo se od bola dok je Arabela tonula u samoću i očaj. U drugoj je, sred nekog mondenskog velegradskog pojila, sa koktelom u ruci govorio prijateljima: Da, moja mlađa sestra, Brajoni Talis, književnica, verovatno ste čuli za nju. U trećoj je oduševljeno mahao uzdignutom pesnicom dok je zavesa padala, iako zavesa nije ni postojala, zavesa je bila mislena imenica. Njen komad zapravo i nije bio namenjen rođacima, nego bratu, da proslavi njegov povratak, da ga zadivi, oduči od površnih veza s devojka i pokaže mu kako treba da izgleda uzorna supruga, ona koja će ga ubediti da se vrati na imanje, ona koja će ljupko zamoliti Brajoni da joj bude deveruša na venčanju.

Bila je od dece opsednute željom da im svet bude tačno pod konac. Dok je soba njene starije sestre grcala pod teretom nesklopljenih knjiga, nepospremljene odeće, nenameštenog kreveta, neispraznenih pepeljara, Brajonina je bila hram posvećen njenom vrhovnom demonu: red igračka iz dečje farme postrojenih na širokoj prozorskoj dasci sastojao se od uobičajenih životinja, ali svih okrenutih u istom pravcu – prema svojoj gospodarici – kao da će svakog trena zapevati, a taj neumoljivi poredak vladao je čak i među pernatom živinom. U stvari, Brajonina soba bila je jedina uredna prostorija na gornjim spratovima. Njene uštogljene lutke, u svom dvorcu sa mnoštvom odaja, izgledale su kao da im je strogo zabranjeno da dotiču zidove; skup figurica na njenom toaletnom stolu – kauboiji, gnjurci, čovekoliki miševi – ličio je, svojim pravilnim ustrojem, na odred civilne zaštite koji iščekuje naredbe.

Sklonost ka minijaturi bila je tek jedan odraz sredenoga duha. Drugi je bio strast prema tajnama: u njenoj trofejnoj politiranoj komodi, pritiskom na jedan majstorski izveden spoj u stolariji, ali tako da prst klizi uz vlakno drveta, otvarala se tajna fioka, i tamo je držala dnevnik sa bravicom i ključem i svesku ispisanu šifrom koju je sama izmislila. U deč-

jem sefu koji se otvarao pomoću šest tajnih cifara čuvala je pisma i razglednice. Jedna stara limena kasica bila je skrivena ispod razglavljene daske parketa pod njenim krevetom. U toj kasici ležala su blaga stara i do četiri godine, još od njenog devetog rođendana, kada je i počela da pravi zbirku: dvoglavi mutant žira, gvozdeni pirit zvani budalino zlato, mađioničarski pribor za izazivanje kiše kupljen na seoskom vašaru, veveričja lobanja lagašna kao list.

Ali tajne fioke, dnevници na zaključavanje i kriptografski sistemi nisu od Brajoni mogli sakriti jednu prostu istinu: ona nije imala tajni. Njena žudnja za skladnim, uređenim svetom nije ostavljala mesta za bezbrižne mogućnosti prestupa. Raskoli i razaranja bili su za njen ukus odveć haotični, dok za grubost nije bila sposobna. Njen trenutni položaj jedinčeta, kao i srazmerna osama porodične kuće Talisovih, bar za vreme letnjeg raspusta, uskraćivali su joj zavereničko druženje s vršnjakinjama. Ništa u njenom životu nije bilo ni dovoljno zanimljivo ni dovoljno sramno da bi bilo vredno skrivanja; niko nije znao za veveričju lobanju pod njenim krevetom, ali niko nije ni želeo da zna. Ništa od toga nije predstavljalo neku posebnu nevolju; ili, bolje rečeno, taj utisak nametao se tek kasnije, pošto je pronađen kakav-takav izlaz.

Sa jedanaest godina napisala je svoju prvu priču – budalastu tvorevinu, sročenu po uzoru na bar pet-šest narodnih bajki i lišenu, kasnije je shvatila, onih prekopotrebnih belosvetskih znanja koja čitaocu ulivaju poštovanje. Ali u tom prvom nezgrapnom pokušaju otkrila je da već i mašta, sama po sebi, može biti izvor tajne: kad bi počela da piše neku priču, to niko nije smeo znati. Pretvaranje pomoću reči bilo je isuviše neizvesno, isuviše ranjivo, isuviše stidno da bi se ma kome poverilo. Pa i kad bi pisala najobičnije pomagalice, kao što su *reče ona*, ili *a potom*, uvek se mrštila, i osećala se prilično glupo, jer ispadalo je da ona zna šta oseća neko izmišljeno biće. Razgolićavanje je postajalo neizbežno čim bi opisala slabost nekog lika: čitalac će se odmah zapitati da li to ona možda ne opisuje samu sebe. Na koji bi se drugi autoritet pozivala? Tek pošto bi priča bila završena, sve sudbine razrešene i čitava stvar zapečaćena s oba kraja, tako da nalikuje, makar u tom jednom pogledu, svakoj drugoj završenoj priči na svetu, mogla je da odahne i pređe na bušenje rupa u levoj margini, povezivanje listova kanapom, slikanje ili crtanje korica, te da gotovo delo odnese da ga pokaže majci, ili ocu, kad bi se i on zadesio u kući.

Plodovi njenog truda nailazili su na ohrabrujući prijem. Topao, u stvari, nakon što su Talisovi zapazili da porodična mezimica ima neobične ideje i dar za baratanje rečima. Iz dugih popodnevnih sati provedenih nad rečnikom i tezaurusom nicali su konstrukcije po mnogo čemu nevešte, ali zato nezaboravne: novčići koje je razbojnik skrivao u džepu bili su „ezoterični“, probisvet uhvaćen u krađi automobila lio je „perfidne“ suze, junakinja je na svom rasnom pastuvu „kursorno“ jezdila kroz noć, kraljevo namršteno čelo bilo je „hijeroglif“ njegovog nezadovoljstva. Roditelji i starija sestra podsticali su je da im svoje priče čita u biblioteci, i bili su nemalo iznenađeni gledajući kako se njihova tiha devojčica preobražava u smelog izvođača, kako razmahuje slobodnom rukom, izvija obrve pri oponašanju glasova, diže pogled sa stranice i na po nekoliko sekundi da bi se unela čas u jedno čas u drugo lice, zahtevajući, bez imalo ustručavanja, da je cela porodica budno prati dok baca svoje pripovedačke čini.

Pa i da nije bilo njihove pažnje, hvale i neskrivenog zadovoljstva, Brajoni se nikad ne bi odrekla pisanja. Uostalom, baš tih dana je otkrivala, kao i mnogi pisci pre nje, da nije svako priznanje korisno. Sesilijina oduševljena podrška, na primer, bila je malčice pre naglašena, možda i pokroviteljska, a površ svega nametljiva; njena velika sestra htela je da svaku uvezanu priču zavede u katalog i smesti je na policu biblioteke, između Rabindranata Tagore i Kvintusa Tertulijana. Ako je to trebalo da bude vic, Brajoni se pravila da ne primećuje. Držala se izabranog pravca, a nalazila je užitke i u nekim drugim ravnima; pisanje priča ne samo da je bilo tesno povezano s tajnošću, nego je pružalo i sve čari bavljenja minijaturom. Čitav jedan svet mogao se izgraditi na ciglo pet listova, i to mnogo zahvalniji od dečje farme. Detinjstvo nekog razmaženog princa moglo je stati na pola stranice, za jahanje po mesečini kroz uspaavana sela dovoljna je bila jedna ritmički naglašena rečenica, zaljublivanje se moglo postići jednom jedinom rečju – *pogledom*. Činilo joj se ponekad da stranice tek dovršene priče poigravaju u njenoj ruci od bogatog unutrašnjeg života. Zadovoljena je bila i njena strastvena urednost, jer se zbrkani svet mogao ustrojiti tačno po meri. Moguće je bilo udesiti da se kriza u junakinjinom životu poklopi s naletom grada, olujom i grmljavinom, dok je venčanjima bez izuzetka pripadao blagoslov jasne svetlosti i blagog povetarca. Ta ljubav prema redu oblikovala je i načela pravde, uz smrt i brak kao glavne zamajce porodičnog života, s

tim što je prvo sledovalo isključivo moralno sumnjivima, dok se drugo, kao nagrada, čuvalo za poslednju stranicu.

Komad koji je napisala u čast Leonovog dolaska bio je njen prvi izlet u dramu i prelaz je, sve u svemu, prošao bezbolno. Laknulo joj je što više ne mora da piše *reče ona*, niti da opisuje vreme ili rađanje proleća na licu svoje junakinje – lepota, upravo je otkrila, ima vrlo ograničen domet. Ružnoća, s druge strane, dopušta beskonačne varijacije. Vasio-na svedena na ono što se u njoj izgovori bila je sušta urednost, na rubu poništenja, te se zbog protivteže svaka rečenica morala izgovoriti na vrhuncu neke emocije, a tu se već nije moglo bez uskličnika. Možda bi se *Arabelina iskušenja* mogla nazvati melodramom, ali taj termin spisateljici još nije bio poznat. Komad nije težio smehu, već užasu, olakšanju i vaspitnom dejstvu, tim redosledom, a naivni polet s kojim se Brajoni predavala poslu – oni plakati, karte, blagajna – podrazumevao je izuzetnu ranjivost u slučaju neuspeha. Mogla je sasvim lepo dočekati Leona i s nekom od svojih priča, ali vest da im rođaci sa severa dolaze u posetu dala joj je nadahnuća za iskorak u novu formu.

Saznanje da Lola, koja je imala petnaest godina, i devetogodišnji blizanci Džekson i Pjero, stižu kao izbeglice iz ljutog građanskog rata u rođenoj kući moralo je ostaviti malo jači utisak na Brajoni. Slušala je kako majka osuđuje neodgovorno ponašanje svoje mlađe sestre Hermajoni, oplakuje sudbinu troje dece i raskrinkava svoga mlakog, vrdavog zeta Sesila, koji je pobegao u Oksford i sakrio se u Koledžu Svih duša. Brajoni je slušala kako majka i sestra pretresaju najnovije obrte i izgrede, optužbe i protivoptužbe, a znala je i da trajanje rođачke posete nije utvrđeno te da bi se moglo otegnuti i posle početka školske godine. Čula je kako pričaju da u kući ima dovoljno mesta za još troje dece, te da Kvinsijevi mogu ostati koliko god žele, pod uslovom da njihovi roditelji, ako bi oboje navratili u isto vreme, ne uvlače Talisove u svoje razmirice. U dvema sobama pored Brajonine obavljeno je veliko spremanje, okačene su zavese i raspoređen nameštaj dovučen iz drugih soba. Da je sve bilo kao obično, učestvovala bi i ona u tim pripremama, ali slučaj je hteo da se to poklopi s njenom dvodnevnom spisateljskom groznicom i početkom rada na proscenijumu. Maglovito je znala da je razvod nevolja, ali nije ga smatrala prikladnom temom i retko se njime bavila. Bilo

je to neko prizemno razgrađivanje koje se nije dalo preokrenuti, pa stoga ni pripovedaču nije nudilo bogzna kakve mogućnosti: razvod pripada carstvu nereda. Prava stvar je brak, ili tačnije rečeno venčanje, s formalnom zaokruženošću nagrađene vrline, uzbuđenjima ceremonije i banketa, te vrtoglavi obćenjanjem doživotne zajednice. Uspelo venčanje bilo je nepriznata predstava nećeg još nepojmljivog – seksualnog blaženstva. U prolazima između klupa seoskih crkava i velelepni gradskih katedrala, pred skupom blagonaklone rodbine i prijatelja, njene junakinje i junaci dosežali su svoje ćedne vrhunce i nisu imali potrebe da idu dalje.

Da se razvod predstavio kao podla antiteza svega ovoga, mogao se mirne duše baciti na suprotni tas vage, zajedno s izdajom, bolešću, lopovlukom, nasiljem i lažljivošću. Ali on je pokazivao neko lice bez imalo magije, gnjavatorski zamršeno i uvek orno za svađu. Kao i ponovno naoružavanje, kriza u Abisiniji i vrtlarstvo, razvod jednostavno nije bio tema, pa stoga, kad je posle dugog subotnjeg jutra provedenog u išćekivanju konaćno ćula škripu toćkova na šljunku ispod prozora, dohvatila svoje papire, strćala niz stepenice i kroz ulazni hol izletela na zaslepljuću podnevnu svetlost, Brajoni zapravo i nije bila toliko bezdušna koliko ponesena žarom umetnićke ambicije onda kad je ošamućenim mladim posetiocima, zbijenim oko kočije i prtljaga, doviknula: „Imam uloge za sve vas, već napisane. Prvo izvođenje sutra! Probe poćinju za pet minuta!“

Istog ćasa, uplele su se njena majka i sestra da bi nametnule razvođnjeniji program. Gosti su – sve troje rićokosi i pegavi – odvedeni do svojih soba, kofere im je uza stepenice izneo Hardmanov sin Deni, a zatim su im ponuđena osvežavajuća pića u kuhinji, obilazak kuće, kupanje u bazenu i rućak na južnom kraju bašte, u hladu venjaka. Sve vreme, Emili i Sesilija Talis brbljale su kao navijene, što gostima ne da nije pomagalo nego ih je ćak i sprećavalo da se opuste. Brajoni je znala da bi njoj samoj, da je proputovala dvesta milja do neke nepoznate kuće, sva ta vedra pitanja i dosetke, ta uveravanja, na stotinu razlićitih načina, da će sve zavisiiti od njenog izbora, pali kao kamen na glavu. Ljudima jednostavno ne dopire do mozga da deca najćešće žele da ih stariji ostave na miru. Kvinsijevi su se, međutim, svojski trudili da izgledaju oćarano ili slobodoumno, što je bio dobar znak za *Arabelina iskušenje*: to troje neosporno su znali znanje, umeli su da budu ono što nisu, mada su ima-

li malo zajednićkog s likovima koje će glumiti. Pred sam rućak, Brajoni se iskrala do puste sale za probe – stare dećje sobe koju su ukućani zvali „jaslice“ – i odlućnim korakom prošetala s kraja na kraj, razmišljajući o mogućnostima za podelu uloga.

Spolja gledano, bilo je malo verovatno da bi Arabela, crnokosa kao i Brajoni, mogla poteći od pegavih roditelja, ili da bi odbegla s pegavim stranim grofom, iznajmila sobu u potkrovlju od pegavog gostionićara, poklonila srce pegavom princu, te da bi je na kraju venćao pegavi sveštenik okružen pegavom pastvom. Ali tu nije bilo pomoći. Boja kose i puti njenih roćaka bila je isuviše živopisna – takoreći fluorescentna! – da bi se mogla prikriti. U najmanju ruku, Arabelino lice *bez pega* bilo je znak – hijeroglif, kako bi Brajoni napisala – njene izuzetnosti. Ćistota njenog duha nijednog trenutka neće biti dovedena u pitanje, uprkos manama okolnog sveta. Postojala je i jedna dodatna nezgoda sa blizancima, koje niko sa strane ne bi mogao razlikovati. Da li je prihvatljivo da pokvareni grof baš toliko lići na lepoga princa, da obojica liće na Arabelinog oca, pa još i na paroha? A šta ako bi Lola igrala princa? Džekson i Pjero izgledali su kao prosećni klinći željni zabave koji će verovatno raditi kako im se kaće. Ali njihova sestra, da li bi ona pristala da glumi muškarca? Imala je zelene oći, uglasto lice i upale obraze, i bilo je nećeg prenapregnutog u njenom ćutanju, što je ukazivalo na jaku volju i lako gubljenje prisebnosti. Već i uvijeno pominjanje takve uloge Loli moglo bi izazvati krizu, a osim toga, hoće li Brajoni zbilja biti u stanju da je drži za ruke pred oltarom, dok Džekson recituje iz molitvenika?

Tek u pet po podne uspela je da okupi svoju glumaćku drućzinu u jasicama. Porećala je tri šamlice jednu do druge, dok je vlastitu stražnjicu uglavila u prastaru stolicu za hranjenje beba – boemski detalj koji joj je davao tu prednost da sve posmatra s visine, poput teniskog sudije. Blizanci su jedva dovućeni iz bazena gde su proveli tri sata bez prekida. Stigli su bosi, u potkošuljama i kupaćim gaćicama koje su se cedile na pod. Iz mokrih kosa voda im je curkala i niz vratove, a obojica su cvokotali i tresli kolenima ne bi li se zagrejali. Od predugog brćkanja koća im se smećurala i pomodrela, te su im pege na slabijoj svetlosti u jasicama došle crne. Njihova sestra, koja je sedela između njih, s levom nogom ovlaš prebaćenom preko desnog kolena, bila je, u poređenju s njima, savršeno mirna, pošto se prethodno izdašno naparfimisala i preobukla u zelenobelu kariranu haljinu da bi istakla boju kose. Njene sandale iznele su na

videlo grivnu oko gležnja i cinober-crvene nokte na nožnim prstima. Kad je ugledala te nokte Brajoni je osetila kako je nešto steže pod grudima, i odmah joj je bilo jasno da od Lole ne može zahtevati da igra princa.

Svi su posedali i autorka drame spremala se da u kratkim crtama prepriča zaplet i istakne uzbudljivu stranu sutrašnjeg nastupa pred odraslom publikom u biblioteci. Ali prvi se oglasi Pjero.

„Ja mrzim pozorišne komade i te kerefeke.“

„Ja isto, i oblačenje u kostime“, reče Džekson.

Za ručkom im je bilo objašnjeno da se blizanci mogu razlikovati po tome što Pjerou nedostaje jedan trouglasti komad ušne resice jer je mučio nekog psa kad je imao tri godine.

Lola je skrenula pogled. Brajoni razložno reče: „Kako možeš da mrziš pozorišne komade?“

„Oni služe samo da se praviš važan.“ Pjero slegnu ramenima dok je izricao ovu nepobitnu istinu.

Brajoni je znala da je primedba opravdana. Baš zbog toga je i obožavala pozorišne komade, barem svoje; svi će biti obavezni da joj se dive. Gledajući dvojicu dečaka, pod čijim su sedištim nabubrele barice lagano oticale kroz spojeve parketa, uvidela je da oni nikad neće razumeti njenu ambiciju. Spremnost na praštanje smekšala joj je glas.

„Misliš da se Šekspir samo pravio važan?“

Pjero, nagnuvši se preko sestrinog krila, glednu u Džeksona. To ratničko ime, s prizvukom škole i starmale sigurnosti, učinilo joj se odnekud poznato, ali blizanci su hrabrost crpli jedan iz drugog.

„Jeste, to svi znaju.“

„Pa da.“

Kad se i Lola uključila u razgovor, najpre je pogledala u Pjeroa, a onda se usred rečenice osvrnula i zaustavila na Džeksonu. U Brajinom porodici, gospođa Talis nikad nije imala da saopšti nešto što bi zahtevalo istovremeno obraćanje obema ćerkama. Sad je Brajoni videla kako se to radi.

„Igraćete u ovom komadu, ili mlatim, a onda prijavljujem Roditeljima.“

„Ako nas izmlatiš, onda mi *tebe* prijavljujemo Roditeljima.“

„Igraćete u komadu ili prijavljujem Roditeljima.“

Čak i ovako glatko skresana cenkanjem, pretnja kao da nije izgubila na snazi. Pjero počeo da gricka donju usnu.

„A zbog čega moramo?“ Svi mogući ustupci ležali su u tom pitanju, i Lola pokuša da mu razbaruši slepljenu kosu.

„Sećate se šta su rekli Roditelji? Mi smo u ovoj kući gosti i moramo – šta moramo? Hajde, brzo. Šta moramo?“

„Da se prih-la-go-đavamo“, rekoše uglas snuždeni blizanci, uz zanemarljivo spoticanje o nesvakidašnju reč.

Lola se okrete prema Brajoni i nasmeši se. „Molim te, ispričaj nam sve o tvom komadu.“

Roditelji. Zvanična vlast ustoličena u toj množini, ma kakva da je, nalazi se pred raspadom, ili se možda već i raspala, ali pošto još nije kucnuo čas da se to i obznani, junaštvo se traži i od najmlađih. Brajoni oseti stid nad onim što je sebično započela, jer nikad joj nije palo na pamet da rođaci neće želeti da igraju u *Arabelinim iskušenjima*. Ali oni su prošli kroz sopstvena iskušenja, kroz ličnu katastrofu, a sada, kao gosti u njenoj kući, veruju da imaju izvesne obaveze. Još gore, Lola joj je jasno stavila do znanja da će i ona glumiti samo zato što mora. Ranjivi Kvinsijevi ovde trpe prinudu. Pa ipak, a ovu složenu misao Brajoni je jedva uspevala da isprati, zar nije moguće da se tu povlače i nekakvi konci, da Lola koristi blizance kako bi izrekli nešto u njeno ime, nešto neprijateljsko i rušiteljsko? Brajoni uvide koliko je nezahvalno biti dve godine mlađi, pune dve godine rafinmana radile su protiv nje, i sad joj se rođeni komad učini bednim, sramotnim.

Pažljivo izbegavajući Lolin pogled, ona počeo da objašnjava zaplet, u isto vreme nepodnošljivo svesna koliko je glup. Više nije imala srca da svojim rođacima priča o dražima premijernog izvođenja.

Čim je začutala, Pjero reče: „Ja ću biti grof. Hoću da budem negativac.“

Džekson jednostavno izjavi: „Ja sam princ. Ja sam uvek princ.“

Došlo joj je da ih onako sitne zagrlji i izljubi, ali reče: „Onda smo to rešili.“

Lola je rasplela noge, poravnala haljinu i ustala, kao da se sprema da ode. Progovorila je s uzdahom punim sete, ili ogorčenja. „Zamišljam da ćeš ti, zato što si pisac, biti Arabela...“

„O, ne“, reče Brajoni. „Ne. To nema nikakvog značaja.“

Rekla je *ne*, ali mislila je *da*. Pa naravno da je Arabela njena uloga. Smetalo joj je u stvari ono Lolino *zato što*. Neće ona igrati Arabelu zato što je napisala komad, igraće je zato što na drugačiju mogućnost nije

ni pomišljala, zato što je Leon mora videti u toj ulozi, zato što ona i jeste Arabela.

Ali rekla je ne, i Lola je već umilno govorila: „U tom slučaju, da li bi imala nešto protiv da to budem ja? Mislim da bi mi uloga ležala. Ako ćemo pravo, od nas dve...“

Ostavila je tu nedorečenu misao da visi u vazduhu, a Brajoni je zurila u nju, nemoćna da prikrije užas, i nemoćna da bilo šta kaže. Znala je da joj sve izmiče, ali nikako nije mogla da se seti spasonosnog odgovora. Na Brajoninom ćutanju Lola je gradila svoju prednost.

„Prošle godine sam dugo ležala bolesna, pa bih i tu dimenziju uloge dobro odigrala.“

I tu dimenziju? Brajoni nije uspevala da prati stariju devojčicu. Očaj zbog neizbežnog pomućivao joj je misli.

Jedan od blizanaca s ponosom reče: „A glumila si i u školskoj predstavi.“

Kako da im kaže da Arabela nije pegava osoba? Arabela je bleđa i tamnokosa, i Arabeline misli su Brajonine misli. Ali kako da odbije rođaku koja je tako daleko od kuće i čiji je porodični život u ruševinama? Lola joj je čitala misli pošto je sad izbacila svoj poslednji adut, keca koji se nije mogao odbiti.

„Reci *da*, molim te. Već *mesecima* nisam doživela ništa lepo.“

Da. Nemoćna da reč prevale preko jezika, Brajoni uspe samo da klimne glavom, i smesta oseti kako joj od tog samopregornog čina kožu obliva neko nabusito uzbuđenje, kako sve to provaljuje napolje i bubnja, pomračujući čitavu sobu. Poželela je da nekud ode, poželela je da bude sama, da se ispruži potrbuške na svoj krevet i na miru okusi gnušnu slast tog prelomnog trenutka, da se račvastim stazama uzroka i posledica vrati do tačke pre početka propasti. Osećala je potrebu da žmureći razmisli o svim divotama onoga što je izgubila, čega se odrekla, i da predvidi posledice novog režima. Ne samo šta će reći Leon, nego i šta će biti s haljinom od antiknoružičastog i krem satena koju joj je majka obećala, za Arabelino venčanje? I to će sada pripasti Loli. Zar je moguće da bi majka odbacila ćerku koja je tolike godine voli? Kad je videla kako se haljina besprekorno pripija oko njene rođake i uverila se u majčin bezdušni osmeh, Brajoni je znala da će joj posle toga jedini prihvatljiv izbor biti da pobjegne od kuće, da živi u šipražju, hrani se kupinama i ni s kim ne razgovara, pa da je tamo, u osvit jedne zimske zore,

pronađe neki bradati šumski čovek, sklopčanu u podnožju divovskog hrasta, prelepu i mrtvu, i bosonogu, ili možda u baletskim patikama sa ružičastim vrpčama...

Samosažaljenje je zahtevalo svu njenu pažnju, i jedino je u samoći mogla udahnuti život bolnim pojedinostima, ali onog trena kad je dala pristanak – kako jedan običan naklon lobanje može promeniti život! – Lola podiže smotuljak Brajoninog rukopisa s poda, a blizanci poskočiše sa svojih šamlica i pohitaše za sestrom prema mestu na sredini sobe koje je Brajoni dan ranije raskrčila. Sme li sada da ode? Lola je šetkala naokolo i, s rukom na čelu, ovlaš preletala preko prvih stranica komada, mrmljajući rečenice iz prologa. Objavila je da ništa neće smetati ako počnu od početka, i već je svojoj braći dodeljivala uloge Arabelinih roditelja i tumačila im prvu sliku, kao da je upućena u sve što se o toj sceni imalo znati. Lolina nadmoć rasla je bez milosti i činila svako samosažaljenje beznačajnim. Ili možda, zbog veličine poraza, utoliko slađim? – jer Brajoni nije dobila čak ni ulogu Arabeline majke, i sada je nesumnjivo bio trenutak da napusti salu i zagnjuri lice u krevetsku tminu. Ali baš ta Lolina poslovnost, slepilo za sve što ne služi njenom cilju, i Brajonino uverenje da njenu muku niko neće ni primetiti, a kamoli da će zbog toga osetiti grižu savesti, dali su joj snage da pruži otpor.

U svom pretežno ugodnom i zaštićenom životu, ona još nikad nije imala prilike da se s bilo kim istinski sukobi. Sad joj je sinulo: pa to je isto kao kad skačeš u bazen početkom juna; treba samo stisnuti zube. Dok se izvlačila iz stolice za bebe i koračala prema mestu gde je stajala njena rođaka, srce joj je neoprostivo glasno tuklo i gubila je dah.

Oduzela je Loli svoj komad i rekla glasom koji je bio grleniji i piškaviji no inače: „Ako si ti Arabela, onda ću ja biti reditelj, molim lepo, i ja ću čitati prolog.“

Lola je poklopila usta svojom pirgavom šakom. „Izv-i-i-ni!“, proskičala je. „Samo sam htela da već jednom počnemo.“

Brajoni nije znala kako da odgovori, pa se okrete Pjerou i reče: „Ti mi baš i ne ličiš na Arabelinu majku.“

Osporavanje Loline podele uloga, propraćeno smehom blizanaca, poremetilo je ravnotežu snaga. Lola teatralno slegnu mršavim ramenima i ode da zuri kroz prozor. Možda se i sama borila sa željom da kidne iz sobe.

Iako su blizanci u međuvremenu zapodenuili rvački meč, a njihova sestra nagovestila da će je zaoleti glava, proba je nekako otpočela. Tišina u kojoj je Brajoni čitala prolog bila je napeta.

Ovo je povest o spontanoj Arabeli
Odbegloj s vetropirom koji joj zlo želi.
U roditeljskom domu tuga je neminovna
Kad im prvenica evanescira put Istborna
Bez dozvole...

Arabelin otac, u društvu supruge, stajao je pred svojom kapijom od kovanog gvožđa, isprva moleći ćerku da još jednom razmisli o svojoj odluci, a zatim, doveden do očaja, zabranjujući joj da ode. Nasuprot nje-mu mogla se videti rastužena ali tvrdoglava junakinja, i do nje grof, dok su njihovi konji, privezani za obližnji hrast, rzali i toptali, nestrpljivi da se daju u kas. Očev glas trebalo je da zadrhti od najnežnijih osećanja dok izgovara:

Premila moja, mlada si i ljupka,
Ali neiskusna, a svet je surov.
Kad misliš da ti leži pod nogama
On se propne i stane ti za vrat.

Brajoni je rasporedila svoje glumce; ona je lično stezala Džeksonovu mišicu, dok su Lola i Pjero stajali nekoliko koraka dalje, držeći se za ruke. Čim su se pogledali, blizanci dobiše napad kikotanja, i devojčice su onda morale da ih smiruju. Teškoća je već ionako bilo na pretek, ali Brajoni je počela da nazire jaz koji zjapi između zamisli i ostvarenja tek kad Džekson uze da čita svoj govor kamenom jednoličnim glasom, kao da su reči imena s nekakvog spiska umrlih, ne uspevajući da izgovori „neiskusna“ iako mu je reč više puta ponavljana, i gutajući dve reči iz završnice – „on se propne i stane ti“. Za razliku od njega, Lola je svoj tekst izgovorila tačno ali nemarno, i pri tom se odsutno i neukusno smeškala, rešena da pokaže kako su njene takoreći odrasle misli negde drugde.

I nastavili su tako, rođaci sa severa, dobrih pola sata, nemilice uništavajući Brajonino delo, te je bilo čisto milosrđe kad je njena velika sestra došla po blizance da ih odvede na kupanje.